

УДК 342.5(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Кобзева Т.А., к. ю. н.,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

У статті на основі аналізу чинного законодавства України та наукових поглядів учених досліджено стан державного регулювання у сфері функціонування фінансової системи України. Доведено, що в Україні є потужний адміністративний апарат, спрямований на регулювання та забезпечення діяльності фінансової системи. Наголошено, що основні напрямки органів державної влади у сфері розвитку фінансової системи є важливими, результативними та дієвими, проте продовжує залишатися цілий ряд питань, які потребують вирішення та нормативного врегулювання.

Ключові слова: державне регулювання, фінансова система України, державні органи, нормативно-правовий акт.

В статье на основе анализа действующего законодательства Украины и взглядов ученых исследовано состояние государственного регулирования в сфере функционирования финансовой системы Украины. Доказано, что в Украине имеется мощный административный аппарат, направленный на регулирование и обеспечение деятельности финансовой системы. Отмечено, что основные направления органов государственной власти в сфере развития финансовой системы важны, результативны и эффективны, однако остается целый ряд вопросов, требующих решения и нормативного урегулирования.

Ключевые слова: государственное регулирование, финансовая система Украины, государственные органы, нормативно-правовой акт.

Kobzieva T.A. CURRENT STATUS OF STATE REGULATION OF THE FINANCIAL SYSTEM UKRAINE

The article, based on an analysis of current legislation of Ukraine and scientific views of scientists studied the state of state regulation of the financial system of Ukraine. Proved that Ukraine has a powerful administrative apparatus aimed at regulation and the operation of the financial system. Emphasized that the main directions of state authorities in the development of the financial system is important, effective and efficient, but is still a number of issues to be addressed and regulatory settlement.

Key words: government regulation, financial system of Ukraine, government agencies, legal act.

Постановка проблеми. Формування якісно-нової та ефективно функціонуючої фінансової системи – відповідальне і складне завдання, вирішення якого потребує значних зусиль та часу. Фінансова система України знаходиться на етапі свого становлення та вдосконалення. Найважливішими проблемами її розвитку продовжують залишатися: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; оптимальне налагодження роботи фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах фінансової кризи та дефіциту бюджетних коштів; оптимально-розумне використання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа Державної фіскальної служби України в напрямку послаблення податкового тиску, налагодження взаємодії з платниками податків та формування якісно-нової сервісної служби, направленої на обслуговування населення та надання нею адміністративних послуг; зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів тощо.

Ступінь розробленості проблеми. Окремі аспекти державного регулювання у сфері функціонування фінансової системи України

розглядали у своїх дослідженнях такі вчені, як: М.П. Афанасьєв, С.В. Дьомін, І.О. Луніна, О.П. Кириленко, І.Я. Чугунов, С.В. Слухай, О.Д. Василик, В.В. Аленичев, В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, К.С. Батигін, В.С. Белих та інші. Проте, враховуючи зміни, які відбулись в українській економіці протягом останніх років, зазначена проблематика є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Мета статті – дослідити сучасний стан державного регулювання у сфері функціонування фінансової системи України.

Вклад основного матеріалу. З метою реалізації вказаних вище завдань у державі започатковано ряд реформ майже в усіх сферах суспільних відносин. Не є виключенням і фінансова система та її складові. Так, Міністерством фінансів розроблено та затверджено Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2016 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2017–2018 роки). Відповідно до цього документу місія Міністерства фінансів України полягає у фінансовому забезпеченні виконання державних функцій на основі виваженої бюджетної політики, створенні умов для стабільного розвитку економіки шляхом управління державними фінансами за принципами збалансованості, ефективності, неупередженості, цілісності, стійкості та прозорості.

На 2016 рік та наступні два бюджетні періоди визначено шість стратегічних цілей діяльності, спрямованих на досягнення виконання завдань відповідно до Положення про Міністерство фінансів України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», відповідних рішень Уряду та інших нормативно-правових актів. Це:

1) забезпечення стійкості, прозорості та передбачуваності бюджетної політики;

2) удосконалення системи управління державними фінансами та запровадження середньострокового бюджетного планування;

3) якісне вдосконалення системи оподаткування та фінансової звітності, модернізація методології бухгалтерського обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів, підвищення рівня митної безпеки;

4) удосконалення системи управління державним боргом, ефективна реалізація національних інтересів на міжнародній арені та сприяння підвищенню кредитного рейтингу країни;

5) удосконалення міжбюджетних відносин;

6) якісний розвиток менеджменту Мінфіну.

Аналізуючи поточну фінансову ситуацію в державі, зазначимо, що початок 2016 року характеризувався продовженням тяжкої економічної ситуації в країні. Значне навантаження на державні фінанси було пов'язане з необхідністю обслуговування державного боргу, підвищення обороноздатності країни, компенсації населенню підвищення тарифів на енергоносії, допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованих територій України тощо. Таким чином, зусилля Мінфіну були зосереджені на: стабілізації фінансової системи країни; створенні більш справедливого податкового навантаження; бюджетній децентралізації; зменшенні навантаження на державні фінанси; необхідності обслуговування державного боргу [1].

Як бачимо, за даних обставин чималу роль відіграє державна політика, основні зусилля якої направлені саме на стабілізацію та врегулювання правовідносин, що виникають у сфері функціонування фінансової системи. За своїм змістом та суттю державна політика – це складова структурна одиниця загальної політичної системи. Тобто державна політика у сфері функціонування фінансової системи України являє собою самостійну систему, якій властиві зміни, що торкаються політичної системи в цілому. Обумовлені державою цілі і завдання повинні підкріплюватися чітким механізмом реалізації, фінансовим, кадровим, правовим і матеріальним забезпеченням.

Державна політика у сфері функціонування фінансової системи України – це частина соціально-економічної політики держави щодо забезпечення збалансованого та ефективного використання фінансових ресурсів у всіх сферах фінансової системи країни і зростання її економіки.

Це збалансована політика щодо фінансового забезпечення виконання соціально-економічних стратегій, програм і бюджетів країни і регіонів, які мають на меті зростання рівня і якості життя населення. Вона має бути спрямована на створення макроекономічних умов

для сталого розвитку економіки, її диверсифікації, зростання ВВП, стабільного зростання рівня і якості життя населення.

На макrorівні державна політика у сфері функціонування фінансової системи України включає: грошово-кредитну політику; бюджетну політику; політику розвитку фінансових ринків (кредитний ринок, ринок цінних паперів, страховий ринок та ін.); банківську політику; інвестиційну політику; соціальну політику; валютну політику; податкову (фіскальну) політику; фінансово-промислово політику; політику підтримки та фінансування малого бізнесу; регіональну фінансову політику; політику, спрямовану на регулювання інфляції; політику фінансування сільського господарства; політику фінансової підтримки інноваційних проектів тощо.

До того ж, державну політику в будь-якій сфері, тим більше у фінансовій, можна класифікувати за окремими періодами. Так, Корчагін Ю.А. пропонує виділити: а) короткострокову (річні бюджети); б) середньострокову (3-5 років); в) довгострокову (на 6-15 років) державну політику у сфері функціонування фінансової системи [2].

Загальна державна політика повинна бути спрямована на поєднання організаційно-правового забезпечення виконання поточних завдань і програм, виконання середньострокових і довгострокових програм розвитку, на підвищення фінансової самозабезпеченості держави і регіонів, на розвиток фінансових ринків, на поліпшення інвестиційного та підприємницького клімату, на виконання всіх фінансових зобов'язань країни і регіонів.

Характеризуючи соціально-економічну та політичну ситуацію, яка склалася сьогодні в державі, можемо говорити про чималі успіхи уряду в стабілізації фінансової системи, зокрема: прийнято зміни до державного бюджету, що надало можливість зменшити дефіцит сектору загального державного управління. Так, стрімке розгортання інфляційних та девальваційних процесів, потреба в збільшенні видатків на обслуговування державного боргу та компенсації населенню підвищення тарифів на енергоносії призвели до необхідності внесення поетапних змін до Закону України «Про державний бюджет». Відповідними змінами до державного бюджету скориговані бюджетні показники, які були розраховані на оновлених макропоказниках, змінах у податковому законодавстві. У видатковій частині бюджету було вирішено вкрай нагальні питання, зокрема: а) збільшено видатки, пов'язані з державним та гарантованим державною боргом; б) збільшено обсяг комунальних субсидій населенню для пом'якшення наслідків зростання роздрібних цін на енергоносії, підвищення цін на природний газ та тарифів на теплову енергію для населення; в) передбачено виплати щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції.

Заходи, які вживав Уряд та НБУ задля досягнення макрофінансової стабільності, призвели до уповільнення інфляційних процесів та відносної стабілізації обмінного курсу, а також дозволили акумуляувати кошти на єдиному казначейському рахунку.

Проведено реформу місцевих бюджетів. Реформа міжбюджетних відносин, запроваджена з прийняттям змін до Бюджетного кодексу України, стала вагомим кроком до передачі повноважень з центрального рівня на регіональний. Найголовніші досягнення цієї реформи – збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів. Основні зміни полягають у розширенні прав місцевих органів влади та наданні бюджетної самостійності, розширенні джерел наповнення місцевих бюджетів, запровадженні нової трансфертної політики у взаємовідносинах державного та місцевих бюджетів, переході від триступеневої до двоступеневої бюджетної моделі. Незважаючи на побоювання щодо неготовності місцевих органів влади до самостійності стосовно запровадження місцевих податків і зборів та встановлення їх ставок, надання пільг зі сплати податків тощо, можемо спостерігати позитивні результати запровадження цих заходів.

Досягнуто угоди з МВФ про надання масштабної міжнародної фінансової допомоги. Одним із визначних досягнень Уряду та Мінфіну в 2015 році було укладення нової чотирирічної угоди з Міжнародним валютним фондом у рамках «Механізму розширеного фінансування» (EFF) на суму близько 17,5 млрд. доларів США. Зазначена співпраця полягає у впровадженні амбіційної економічної програми, яка передбачає активні заходи з макроекономічного корегування та глибоких структурних реформ, націлених на поліпшення економічної ситуації в Україні та підвищення рівня життя населення [1].

Проведено реформування податкової системи. Так, на початку 2015 року вітчизняна система оподаткування зазнала суттєвих зрушень, зокрема: скорочено кількість податків і зборів; спрощено систему оподаткування; запроваджено мораторій на 2 роки на перевірки малого бізнесу (з обсягом доходу до 20 млн. грн. на рік); запроваджено систему електронного адміністрування ПДВ; вдосконалено процедуру подання звітності з ПДВ; запроваджені нові норми щодо погашення податкового боргу.

Започатковано інституційні зміни Державної фіскальної служби України з метою перетворення її з контролюючого органу на сервісну службу та забезпечення виконання зобов'язань в рамках співробітництва з МВФ. Тому сьогодні ми можемо спостерігати: значне скорочення штату ДФС України, в т.ч. її територіальних органів; оновлення державних кадрів та якісний конкурсний відбір для керівників; демілітаризацію податкової міліції та, в перспективі, створення Служби фінансових розслідувань; покращення адміністрування податків за допомогою використання цифрового підпису, он-лайн системи «електронна митниця», сплати ЄСВ електронними сервісами та забезпечення реєстрації та взяття на облік в органах ДФС лише протягом одного дня; запровадження системи автоматизованого обліку товарообігу та механізму медіації (альтернативного врегулювання податкових спорів) та ряд інших змін та нововведень.

Таким чином, у сфері державного регулювання Міністерство фінансів України є головним органом у системі центральних органів

виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, державну політику у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, бухгалтерського обліку, випуску і проведення лотерей, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та забезпечує формування єдиної державної податкової, митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку [3].

Але не тільки на Міністерство фінансів покладено основний тягар державного регулювання у сфері діяльності фінансової системи. Так, Державна казначейська служба України (Казначейство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів.

Основними завданнями Казначейства є: 1) реалізація державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів; 2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах [4].

Основним завданнями Державної фіскальної служби України є реалізація та внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, а також щодо державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства.

До завдань Державної фіскальної служби належить здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Окрім того, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленний законом строк та дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю лі-

цензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів [5].

Завдання та функції Державної служби фінансового моніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [6] та Положенням про Державну службу фінансового моніторингу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537 [7]. Ключовими завданнями Держфінмоніторингу є: реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу; проведення національної оцінки ризиків; забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Головними завданнями Держфінінспекції України є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів та майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, серед яких – державні фонди, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетні установи та суб'єкти господарювання державного сектору економіки. Також у сферу компетенції Держфінінспекції входять підприємства, установи та організації, які отримують чи отримували кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують чи використовували державне або комунальне майно, з дотриманням законодавства про державні закупівлі [8].

Висновки. З наведеного вище можна зробити висновок про те, що маємо потужний адміністративний апарат, направлений на

регулювання та забезпечення діяльності фінансової системи України. Основні напрями фінансової системи є важливими, результативними та дієвими, проте продовжує залишатися цілий ряд питань, які потребують вирішення та нормативного врегулювання. Базовими залишаються такі сфери державної політики в діяльності фінансової системи, як:

1) політика доходів, яка має бути спрямована на оптимізацію доходів та прибутку; оптимізацію ринків збуту і продуктів; оцінку ефективності партнерства; не варто виключати можливість злиття і поглинання окремих господарюючих суб'єктів;

2) політика витрат, що спрямована на оптимізацію процесу використання фінансових ресурсів з метою найбільш ефективного вирішення поставлених завдань і економного досягнення поставлених суб'єктом економіки цілей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2016 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2017–2018 роки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/page/plani-robot>.
2. Корчагин Ю.А. Региональная финансовая политика и экономика. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 284 с.
3. Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серп. 2014 р. № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/page/polozhennja-pro-ministerstvo-finansiv-ukraini>.
4. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квіт. 2015 р. № 215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-%D0%BF>.
5. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 50-51. – ст. 2057.
7. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лип. 2015 р. № 537 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF>.
8. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – ст. 110.